

ság — *germánai*», a mely oly igaz, a melylyel annyi pædagogiai követelmény van kifejezve, hisz ott már a nyugati császárság germánai és birodalom felforgatásuk tárgyalatott! és a hasonlat oly szembeszökő, az ismétlő összehasonlítás, egybevetés oly tanulságos, élvezetes. . . . De nem teszem. Ép így szó nélkül hagyom mindazt, a mit személyiségemről mond: hogy illúziók embere vagyok, a ki nincsen tisztában sem magával, se azzal, hogy mit tesz, se azzal, hogy mit akar. Hogy semmire sincs kevesebb tehetségem, mint abstractióra, összefoglalásokra, korok, események, egyének jellemzésére. Hogy szeretem a nagy mondásokat, tuzásokat, paradoxonokat, hogy frazisokat csinállok, hogy hamisítok, hogy nincs se történeti felfogásom, se mértékem; hogy mindenáron eredeti igyekezem lenni és leszek — nem alapos, sőt az alapossággal nem is törődöm. Hogy könyvem nem egyéb, mint Mangold könyvének átírása (a II. kötetéről szóló bírálatban ez), hogy ragaszkodom a tantervhez — külsőleg, hogy követem az utasítások részletezését — de szellemétől távol maradok és hogy könyvem eszményképét meg se közelítette és nem emelkedik társai fölé. Higyje el, hogy ennyi szép tulajdonság constatálása után szemet se szúrt volna, ha még hozzátesszi, hogy — végre pedig ezüstkanalat loptam. Mindezekre csak azt felelem, hogy én. Sebestyén urat *tisztességes* embernek tartom, a mióta ítéletének fundamentumát (l. előzőket és kivált a 4. pontot) ismerem.

Rousseau azt mondja valahol a Contrat sociálban, «hogyha fejedelem vagy törvényhozó volnék, nem vesztegetném időmet annak magyarázatával, hogy mint kell cselekedni, hanem megtenném, vagy pedig — hallgatnék». *Lásza Sebestyén úr, én a bajt látva és tanárnak érezve magamat, theoriák helyett — tettem. Ön régibb ember nálamnál, élénken is érzi a bajt. látni azt idézett constatálásából, méltatlankodásából; fejedelem is, törvényhozó is, nem tartaná talán elérkezettnek az időt, a Rousseau által ajánlott alternativa közül vagy egyiket vagy másikat mindnyájunk javára — cselekedni?*

VARGA OTTÓ.

Varga Ottó úr cikkét közöltük *Sebestyén Gyula* úrral, s tőle válaszul a következő levelet kaptuk:

Igen tisztelt Szerkesztő úr!

Köszönöm, hogy Varga Ottó úrnak bírálatomra írt válaszát még kéziratban közölte velem. Így azonnal megtehetem rá észrevételeimet s az aktákat lezárva, átadhatjuk pörös ügyünket az illetékesközönség ítélőszékének. Nagyon sajnálom, hogy az a hang, a melylyel Varga Ottó úr az ő válaszában él, eleve is útját szegi a tisztességes és gyümölcsöt ígérő

irodalmi polemianak. Eszembe sem jut, hogy feleseljek vele. Én elmondtam bírálatomban, hogy mint ítélem meg tankönyvirői egyéniségét, s hogy mit tartok tankönyvéről. E mellett megmaradok utolsó betűig a válasz elolvasása után is. A válaszból viszont megtudhatja az olvasó, hogy miképen vélekedik Varga Ottó úr önmagáról és tankönyvéről. Tudom, hogy mind halálig kitart e véleménye mellett; nem is háborgatom hát illúzióit: legyen az ő hite szerint. Csakis két megjegyzésem van.

Az egyik megjegyzésem arra vonatkozik, hogy Varga Ottó úr úgy tünteti föl a dolgot az ő válaszában, mintha könyvét általános tárgyi és methodikai fogyatkozásai miatt nem ajánlottam volna approbációra. Ez ellenkezik a valósággal. Mert bármily súlyosan esnek is a latba e tárgyi fogyatkozások, miattok a könyvet még sem tartottam elvetendőnek. Szórálszóra ez áll bírálatomban: «De mindezek csupán helyi bajok, elvétve fordulnak elő; a gondos tanár könnyű szerrel elháríthatja őket s a hibát megigazíthatja, a hiányt pótolhatja». Methodikai fogyatkozásainak elemezését pedig e szavakkal fejeztem be: «Egyébiránt könyvünk methodikai fogyatkozásai olyanok, hogy azokkal kisebb-nagyobb mértékben minden tankönyvünkben találkozunk. E közös hibáért eszembe se jut a szerzőt kárhóztatni vagy elítélni». Azt hiszem, hogy ítéletem e tekintetben való méltányossága ellen a könyv szerzőjének s a válasz írójának lehet legkevesebb oka a panaszra és felzudulásra. A dolog nem is ezen fordul meg. Varga Ottó úr könyvét ama mód miatt nem ajánlhattam engedélyezésre, a hogyan Magyarország viszonyát Ausztriához a XVII. század második felétől kezdve feltünteti. A választól mindenek felett azt vártam volna meg, hogy a szerző kifejti és igazolja a maga álláspontját. Ezzel azonban adós maradt, mert a saját kézikönyveire és Aradi Vértanuk Albumára való egyszerű hivatkozással sem az az én tévedésemet, sem a maga igazságát be nem bizonyította.

Második megjegyzésem személyes természetű. Azt hiszem, hogy bírálatomban egy szóval sem adtam okot azokra a személyem ellen intézett támadásokra, a melyekkel a válasz nekem ront. Ép ezért csufondáros gúnyjának nyilai nem is érintenek; vagy fölöttem röppennek el, vagy előttem hullanak földre. A kik jobban ismernek, mint a hogyan Varga Ottó úr az ő illúzióinak kódéből ismerhet, tudják, hogy soha sem igyekeztem sem kapaszkodással, sem barátaim támogatásával többnek látszani, mint a mi vagyok, több lenni, mint a mennyit érek, s hogy szavaimnak nem tulajdonítok és követelek nagyobb súlyt, mint a mennyit nyomnak.

Az igen tisztelt szerkesztő úr szivességét még egyszer megköszönve,
maradok igaz hive

SEBESTYÉN GYULA.